

Forskning utan fusk

Helt nyligen uppdagades åter ett fall av misstänkt forskningsfusk, denna gång vid Umeå universitet. En utländsk gästforskare, som utfört en cancerstudie för ett sponsrande företag, har av företaget anmälts till universitetet för vetenskaplig oredlighet. En utredningsgrupp inom den medicinska fakulteten vid universitetet skall utreda ärendet.

Trots att ärendet hittills är en fråga om misstankar, och att uppgifterna om vad som skett går isär, har fallet lett till stor massmedial uppmärksamhet. Än är oredlighet i forskning inte så ofta förekommande att ämnet blivit för triviale för pressen.

Förhoppningsvis är de forskningsetiska regelsystemen, den kollegiala vaksamheten och forskarnas egna värderingar av sådan halt att fallen av forskningsfusk förblir en sällsynthet. När det väl ändå inträffar måste det dock finnas klara linjer för hur sådana ärenden skall hanteras och bedömas.

Det är därför ett steg i rätt riktning att Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Vetenskapsrådet (VR) tillsammans tagit initiativ till ett förslag om handläggningen av misstänkta fall av fusk. En grundläggande princip är att alla universitet och högskolor skall behandla sådana ärenden med myndighetsansvar, öppenhet och tydliga regler.

Förslaget innehåller även en annan viktig grund för bedömningarna, nämligen en definition av vad som skall anses vara vetenskaplig oredlighet. Definitionen skall täcka in fabricering, förfalskning och plagiering av forskningsdata i alla stadier från planering och genomförande till publicering. Uppsåt eller grov oaktsamhet skall krävas för disciplinär påföljd.

Ärendena skall bedömas av särskilda oredlighetsnämnder vid högskolorna med forskarens och juridisk kompetens samt externa sakkunniga. Enligt förslaget skall nämndens utlåtande meddelas till rektor, som fattar beslut om oredlighet har förelagat eller inte.

Läkarförbundet, som i stora delar instämmer i Vetenskapsrådets och SUHFs förslag, är kritiskt till den sistnämnda punkten. Om rektors beslut är det slutgiltiga kan man inte bortse från faran att misstänkta fall av oredlighet tonas ned för att undvika att universitetets anseende skadas. Det är svårt att inse fördelen med att rektor ensam avgör skuldfrågan. I stället bör oredlighetskommitténs utlåtande vara bindande för rektors beslut.

Ännu en ingrediens i utredarnas förslag är att regeringens bör inrätta en fristående kommitté för granskning av universitetens och högskolornas hantering av enskilda ärenden. Denna s k Oredlighets-

kommitté skall följa svensk och internationell praxis och kunna föreslå förändringar och förtydliganden i det regelverk som högskolorna antagit.

Oredlighetskommittén skall även vara den myndighet dit berörda kan vända sig för överprövning av tidigare beslut. Anmälan skall kunna göras av den tidigare anmälaren, av den forskare som anmälts eller av rektor om behov finns av prövning i särskild ordning. Detta framstår som viktigt för att försäkra sig om att normal rättssäkerhet gäller för såväl den anmälde som anmälaren.

En fördel med detta förslag är också att Vetenskapsrådets nuvarande expertråd för frågor om oredlighet kan avvecklas. Man inser själva vid rådet att rollen som finansier av forskning kan vara svåröfrenlig med rollen som granskare.

En aspekt som inte behandlats i VR/SUHFs förslag är resursbehoven för universitetet för att kunna inrätta nämnderna och utreda anmälda fall. Det måste avsättas tid och kompetens, dvs resurser, för att redan i detta steg garantera rättssäkerheten för anmälare och anmäld.

Öppenhet i hela granskningsproceduren är oerhört väsentlig. Om utredningen kommer fram till att den anmälda är oskyldig måste denna information nå ut och därmed bidra till att forskaren rentväs i omgivningens och forskarvärldens ögon.

Om motsatsen gäller bör det inte läggas högskolan eller universitetet till last om man bidragit till att lägga alla korten på bordet för syning. I processen måste också finnas ett stöd för den som gjort anmälan, även efter det att frågan om oredlighet avgjorts.

»Förhoppningsvis är de forskningsetiska regelsystemen, den kollegiala vaksamheten och forskarnas egna värderingar av sådan halt att fallen av forskningsfusk förblir en sällsynthet.«

ANDERS EKBLOM
ledamot i
Läkarförbundets
centralstyrelse

Beslutsstöd vid sjukskrivning

I måndags presenterade Socialstyrelsen »Försäkringsmedicinskt beslutsstöd – vägledning vid sjukskrivning«. Beslutsstödet ska ge vägledning för bedömning av arbetsförmåga och längd på sjukskrivningsperioder för olika medicinska tillstånd. Detta är första delen och behandlar dels övergripande principer och dels somatiska diagnoser. De psykiatriska diagnoserna kommer att presenteras i januari.

Beslutsstödet har under framtagandet diskuterats mycket. Många farhågor har rests: att det skulle tvinga sjuka människor tillbaka i arbete alltför tidigt och att stödet skulle användas stelbent utan individuella hänsyn. Samtidigt finns det nu stora möj-

ligheter att förbättra sjukskrivningsprocessen med hjälp av beslutsstödet. Patienterna kan använda beslutsstödet för att skynka på bedömning, behandling och rehabilitering, och det kan bli en press både för sjukvården, Försäkringskassan och arbetsgivaren att erbjuda *rätt insats i rätt tid*.

Samtidigt är det väldigt viktigt att beslutsstödet följs upp, kvalitetssäkras och utvärderas. Förhoppningsvis kan detta första arbete inspirera till mer forskning om sjukskrivningens effekter, så att det inom en snar framtid finns mer vetenskapligt belagd kunskap, till gagn för både patient, läkare och samhälle.

Eva Nilsson Bågenholm

Kontaktuppgifter Sveriges läkarförbund:
www.lakarforbundet.se, E-post: info@slf.se
Telefon: 08-790 33 00, Fax: 08-20 57 18
Postadress: Box 5610, 114 86 Stockholm
Besök: Villagatan 5, Stockholm